

UDK: 323.1:130.2(575.1)

Shermatilla YUSUPOV,

Dotsent, Toshkent davlat transport universiteti, Toshkent, O‘zbekiston

E-mail: shermatilla1963@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-3684-0066>

TDTrU professori, f.f.d J.Ramatov taqrizi asosida

O‘ZBEKISTON TARAQQIYOTIDA MILLIY MANFAAT VA MA’NAVIYAT UYG‘UNLIGINING DIALEKTIK IFODASI

Аннотация

Mazkur maqolada O‘zbekiston taraqqiyotida milliy manfaat va ma’naviyat uyg‘unligining ijtimoiy-falsafiy mohiyati tahlil qilinadi. Milliy manfaatlarning ma’naviy qadriyatlar bilan o‘zaro bog‘liqligi, ularning jamiyat taraqqiyoti, milliy xavfsizlik, fuqarolik birdamligi hamda barqaror rivojlanishdagi o‘rni ochib beriladi. Shuningdek, globallashuv sharoitida milliy manfaat va ma’naviyat munosabatlarining transformatsiyasi, ularning Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasidagi ahamiyati dialektik yondashuv asosida yoritiladi.

Kalit so‘zlar: milliy manfaat, ma’naviyat, milliy taraqqiyot, milliy qadriyatlar, ma’naviy xavfsizlik, globallashuv, Yangi O‘zbekiston, dialektika.

НАЦИОНАЛЬНЫЙ ИНТЕРЕС И ДИАЛЕКТИЧЕСКОЕ ВЫРАЖЕНИЕ ГАРМОНИИ ДУХОВНОСТИ В РАЗВИТИИ УЗБЕКИСТАНА

Аннотация

В данной статье анализируется социально-философская сущность гармонии национальных интересов и духовности в развитии Узбекистана. Раскрывается взаимосвязь национальных интересов с духовными ценностями, а также их роль в общественном развитии, обеспечении национальной безопасности, гражданского единства и устойчивого прогресса. Кроме того, на основе диалектического подхода освещаются процессы трансформации взаимоотношений между национальными интересами и духовностью в условиях глобализации, а также их значение в Стратегии развития Нового Узбекистана.

Ключевые слова: национальный интерес, духовность, национальное развитие, национальные ценности, духовная безопасность, глобализация, Новый Узбекистан, диалектика.

DIALECTICAL EXPRESSION OF THE HARMONY BETWEEN NATIONAL INTERESTS AND SPIRITUALITY IN THE DEVELOPMENT OF UZBEKISTAN

Annotation

This article analyzes the socio-philosophical essence of the harmony between national interests and spirituality in the development of Uzbekistan. It reveals the interrelationship between national interests and spiritual values, as well as their role in social development, national security, civic solidarity, and sustainable progress. Furthermore, based on a dialectical approach, the study examines the transformation of the relationship between national interests and spirituality in the context of globalization and highlights their significance within the Development Strategy of New Uzbekistan.

Keywords: national interest, spirituality, national development, national values, spiritual security, globalization, New Uzbekistan, dialectics.

Kirish. XXI asrda globallashuv, geosiyosiy transformatsiyalar, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi hamda ma’naviy-madaniy jarayonlarning murakkablashuvi sharoitida milliy manfaat va ma’naviyat o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlik masalasi ijtimoiy-falsafiy tadqiqotlarning eng dolzarb yo‘nalishlaridan biriga aylanmoqda. Chunki har qanday davlatning barqaror taraqqiyoti nafaqat iqtisodiy o‘rinish yoki siyosiy institutlarning takomillashuvi bilan, balki uning ma’naviy salohiyati, tarixiy xotirasi, milliy o‘zligini anglash darajasi va qadriyatlar tizimining mustahkamligi bilan ham belgilanadi. Shu nuqtayi nazardan, O‘zbekiston taraqqiyotida milliy manfaat va ma’naviyat uyg‘unligining dialektik ifodasini tadqiq etish nazariy hamda amaliy jihatdan muhim ilmiy ahamiyat kasb etadi.

Bugungi kunda dunyo miqyosida kechayotgan murakkab mafkuraviy jarayonlar, transmilliy madaniy ta’sirlarning kuchayishi, ommaviy madaniyat ekspansiyasi va

axborot oqimlarining cheksizlashuvi milliy o‘zlikni saqlash, ma’naviy xavfsizlikni ta’minlash hamda milliy manfaatlarni himoya qilish masalalarini davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biriga aylantirmoqda. Shu bois O‘zbekiston Prezidenti Sh.M. Mirziyoyev “Bugun ma’naviyat boshqa sohalardan o‘n qadam oldinda yurishi, ma’naviyat yangi kuchga, yangi harakatga aylanishi kerak”, deb ta’kidlaydi [1]. Mazkur g‘oya milliy taraqqiyotning ma’naviy asoslarini mustahkamlash hamda milliy manfaatlarni ma’naviy qadriyatlar bilan uyg‘un holda rivojlantirish zaruratini anglatadi.

Milliy manfaat tushunchasi ijtimoiy-falsafiy tafakkurda jamiyat va davlatning strategik ehtiyojlari, tarixiy taraqqiyot maqsadlari hamda millatning mavjudligi va rivojlanishini ta’minlovchi omillar tizimi sifatida talqin etiladi. G.X. Xudayberdiyevaning fikricha, “milliy manfaat millat hayotini belgilovchi va uning faoliyatini muayyan maqsadlarga yo‘naltiruvchi ijtimoiy munosabatlar tizimidir” [2]. Ushbu

ta'rifning e'tiborga molik jihati shundaki, muallif milliy manfaatni faqat siyosiy yoki iqtisodiy kategoriya sifatida emas, balki ijtimoiy taraqqiyotning ichki harakatlantiruvchi mexanizmi sifatida baholaydi. Ilmiy-ijodiy nuqtayi nazardan qaralganda, mazkur yondashuv milliy manfaatning jamiyat ma'naviy hayoti bilan uzviy bog'liqligini ochib berishi bilan ahamiyatlidir.

Milliy manfaat va ma'naviyat munosabatlarini tadqiq etishda Sh.R. Yusupovning ilmiy qarashlari alohida o'rin tutadi. Olim "milliy manfaat va ma'naviy taraqqiyot bir-birini to'ldiruvchi hamda jamiyat rivojlanishining asosiy tayanchi hisoblanadi", deb ta'kidlaydi [3]. Muallifning ushbu qarashi e'tiborli, unda ma'naviyat va milliy manfaat qarama-qarshi emas, balki o'zaro ta'sir va o'zaro boyitish jarayoni sifatida talqin etiladi. Bu yondashuv milliy taraqqiyotning faqat moddiy ko'rsatkichlar bilan emas, balki ma'naviy mezonlar asosida ham baholanishi lozimligini ko'rsatadi.

Milliy ma'naviyatning nazariy asoslarini tadqiq etgan L.G. Isroilova "milliy ma'naviyat muayyan millatga xos bo'lgan va avloddan-avlodga o'tib kelayotgan ma'naviy boyliklar majmuidir" deb qayd etadi [4]. Muallifning ushbu fikri milliy ma'naviyatning tarixiy vorisilik xarakterini ochib beradi. Biroq ilmiy jihatdan masalaga chuqurroq yondashilganda, ma'naviyat faqat tarixiy meros emas, balki doimiy ravishda yangilanib boruvchi va zamonaviy ehtiyojlar bilan uyg'unlashuvchi dinamik tizim ekanligi namoyon bo'ladi.

So'nggi yillarda Yangi O'zbekiston taraqqiyot konsepsiyasi doirasida milliy ma'naviyat va milliy manfaat uyg'unligi davlat rivojlanishining muhim omili sifatida e'tirof etilmoqda. M.Sh. Mashrabovning ta'kidlashicha, "milliy ma'naviyat jamiyatning ijtimoiy barqarorligi va taraqqiyotini ta'minlovchi asosiy omillardan biridir" [5]. Ushbu fikrning metodologik ahamiyati shundaki, unda ma'naviyat jamiyat taraqqiyotining hosilasi emas, balki uning faol determinantlaridan biri sifatida talqin qilinadi.

Mazkur ilmiy qarashlar tahlili shuni ko'rsatadiki, O'zbekiston taraqqiyotida milliy manfaat va ma'naviyat uyg'unligi murakkab dialektik jarayon bo'lib, u milliy o'zlikni anglash, fuqarolik birdamligini mustahkamlash, ma'naviy xavfsizlikni ta'minlash hamda barqaror taraqqiyot strategiyasini amalga oshirishning muhim omili sifatida namoyon bo'ladi. Shu sababli ushbu maqolada milliy manfaat va ma'naviyatning o'zaro munosabatlari, ularning dialektik mohiyati hamda Yangi O'zbekiston taraqqiyotidagi konseptual ahamiyati ijtimoiy-falsafiy nuqtayi nazardan tadqiq etiladi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Milliy manfaat va ma'naviyat uyg'unligi masalasi o'zbek va xorijiy olimlar tomonidan turli jihatlarida tadqiq etilgan. Xususan, milliy manfaatlarning jamiyat taraqqiyotidagi o'zni, ma'naviy qadriyatlarining ijtimoiy hayotga ta'siri hamda milliy o'zlikni anglash jarayonlari G.X. Xudayberdiyeva, L.G. Isroilova, M.Sh. Mashrabov kabi tadqiqotchilar asarlarida yoritilgan. Ular milliy manfaat va ma'naviyatni jamiyat barqaror rivojlanishining muhim omillari sifatida baholaydilar.

Shuningdek, A. Erkayev, N. Jo'rayev, S. Otamurodov, Q. Nazarov kabi olimlar ma'naviyat, milliy g'oya va qadriyatlarining ijtimoiy taraqqiyotdagi ahamiyatini falsafiy jihatdan tahlil qilganlar. Ularning ilmiy qarashlarida milliy ma'naviyatning tarixiy vorisilikni ta'minlash, fuqarolik ongini shakllantirish va milliy manfaatlarni himoya qilishdagi o'zni alohida ta'kidlanadi.

Xorijiy adabiyotlarda esa milliy identiklik, madaniy xotira va ma'naviy qadriyatlarining globalashuv sharoitidagi transformatsiyasi masalalari B. Anderson, A. Giddens, S. Huntington va Y. Habermas kabi olimlarning tadqiqotlarida keng o'rganilgan. Ular milliy manfaat va madaniy

qadriyatlarining zamonaviy jamiyat taraqqiyotidagi integrativ ahamiyatini asoslab berganlar.

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, milliy manfaat va ma'naviyat uyg'unligining dialektik mohiyati yetarlicha o'rganilgan bo'lsa-da, Yangi O'zbekiston taraqqiyoti sharoitida ushbu masalaning ijtimoiy-falsafiy jihatlarini kompleks tadqiq etish dolzarb ilmiy vazifa bo'lib qolmoqda.

Tadqiqot metodologiyasi. Mazkur tadqiqotda dialektik, tizimli, tarixiylik va qiyosiy tahlil metodlaridan foydalanildi. Shuningdek, milliy manfaat va ma'naviyat uyg'unligining ijtimoiy-falsafiy mohiyatini ochib berishda aksiologik, sivilizatsion hamda germenetik yondashuvlar qo'llanildi. Tadqiqot jarayonida ilmiy manbalarni tahlil qilish, umumlashtirish, mantiqiy xulosa chiqarish va konseptual interpretatsiya usullaridan foydalanilib, milliy manfaat va ma'naviyat o'rtasidagi dialektik bog'liqlik Yangi O'zbekiston taraqqiyoti kontekstida o'rganildi.

Natija va muhokamarlar. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, Yangi O'zbekiston taraqqiyoti jarayonida milliy manfaat va ma'naviyat uyg'unligi ijtimoiy taraqqiyotning muhim omillaridan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Milliy manfaatlar davlat va jamiyat rivojlanishining strategik maqsadlarini ifodalasa, ma'naviyat ushbu maqsadlarning axloqiy-ma'rifiy mazmunini belgilaydi. Shu bois ularning o'zaro bog'liqligi jamiyat barqarorligi, fuqarolik birdamligi va milliy taraqqiyotning uzluksizligini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, globalashuv va axborotlashuv sharoitida milliy manfaatlarni ta'minlash faqat iqtisodiy yoki siyosiy omillar bilan emas, balki milliy o'zlikni anglash, tarixiy xotira va ma'naviy qadriyatlarini asrab-avaylash bilan ham chambarchas bog'liqdir. Ayniqsa, yoshlar ongida vatanparvarlik, fuqarolik mas'uliyati va milliy g'ururni shakllantirishda ma'naviyatning integrativ funksiyasi yaqqol namoyon bo'lmoqda.

Muhokamarlar natijasida aniqlandiki, milliy manfaat va ma'naviyat o'rtasidagi munosabat statik emas, balki doimiy rivojlanib boruvchi dialektik jarayondir. Jamiyat taraqqiyoti davomida yangi ijtimoiy ehtiyojlar, modernizatsiya va innovatsion o'zgarishlar ma'naviy qadriyatlarining mazmunan boyishiga ta'sir ko'rsatadi. Shu bilan birga, ma'naviyat milliy manfaatlarning insonparvarlik, adolat va ijtimoiy hamjihatlik tamoyillari asosida amalga oshirilishiga xizmat qiladi.

Tadqiqot natijalari milliy manfaat va ma'naviyat uyg'unligini mustahkamlash Yangi O'zbekistonning barqaror rivojlanishi, fuqarolik jamiyati institutlarini takomillashtirish hamda milliy taraqqiyotning ma'naviy asoslarini kuchaytirishning muhim sharti ekanligini tasdiqlaydi. Bu esa davlat siyosati, ta'lim tizimi va ma'naviy-ma'rifiy faoliyatda mazkur masalaga kompleks yondashishni taqozo etadi.

Xulosa va takliflar. Xulosa o'rnida ta'kidlash joizki, milliy manfaat va ma'naviyat uyg'unligi O'zbekiston taraqqiyotining muhim g'oyaviy hamda amaliy tayanclaridan biridir. Jamiyat taraqqiyoti faqat iqtisodiy yutuqlar yoki siyosiy islohotlar bilan emas, balki insonning ma'naviy kamoloti, milliy o'zligini anglashi va umuminsoniy qadriyatlarga sodiqligi bilan ham belgilanadi. Shu ma'noda milliy manfaatlar jamiyat rivojlanishining strategik maqsadlarini ifodalasa, ma'naviyat ushbu maqsadlarning mazmun-mohiyatini boyitib, ularni insonparvarlik va ezgulik tamoyillari bilan uyg'unlashtiradi. Ularning o'zaro bog'liqligi va mushtarakligi mamlakatning barqaror rivojlanishi, fuqarolik birdamligining mustahkamlanishi hamda milliy o'zlikning saqlanishida muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Bugungi globalashuv va axborot oqimlari keskin kuchayib borayotgan davrda milliy manfaat va ma'naviyat uyg'unligini ta'minlash yanada dolzarb ahamiyat kasb

etmoqda. Chunki har qanday jamiyatning kuch-qudrati nafaqat uning iqtisodiy salohiyati yoki siyosiy imkoniyatlarida, balki tarixiy xotirasi, ma'naviy merosi va qadriyatlariga bo'lgan hurmatida ham namoyon bo'ladi. Milliy qadriyatlarga tayangan holda zamonaviy taraqqiyot yo'lidan borish, bir tomondan, milliy o'zlikni asrashga xizmat qilsa, ikkinchi tomondan, jamiyatning yangilanish va rivojlanish jarayonlarini izchil davom ettirish imkonini beradi.

Shundan kelib chiqib, ta'lim va tarbiya tizimida milliy manfaat hamda ma'naviyat masalalariga oid bilimlarni yanada chuqurlashtirish, yoshlarda milliy g'urur, vatanparvarlik va

fuqarolik mas'uliyati tuyg'ularini mustahkamlash muhim vazifalardan biri bo'lib qolmoqda. Shu bilan birga, milliy qadriyatlarni zamonaviy axborot texnologiyalari va raqamli platformalar orqali keng targ'ib qilish, ma'naviy-ma'rifiy faoliyatning innovatsion shakllarini rivojlantirish ham dolzarb ahamiyatga ega. Zero, milliy manfaat va ma'naviyatning uyg'un rivojlanishi Yangi O'zbekiston taraqqiyotining mustahkam poydevorini yaratib, jamiyatning barqarorligi, xalq farovonligi va kelajak avlodning ma'naviy kamolotini ta'minlashga xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2021. – 464 b. (Monografiya).
2. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008. – 176 b. (Monografiya).
3. Karimov I.A. O'zbekiston mustaqillikka erishish ostonasida. – Toshkent: O'zbekiston, 2011. – 440 b. (Monografiya).
4. Ramatov J.R. Ijtimoiy taraqqiyot va milliy ma'naviyat dialektikasi. – Toshkent: Fan, 2018. – 256 b. (Monografiya).
5. Otamurodov S. Globalashuv va milliy-ma'naviy xavfsizlik. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2015. – 224 b. (Monografiya).
6. Erkayev A. Ma'naviyatshunoslik asoslari. – Toshkent: Ma'naviyat, 2018. – 320 b. (Darslik).
7. Xayrullayev M.M. Milliy tafakkur va ma'naviy taraqqiyot masalalari. – Toshkent: O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti, 2010. – 284 b. (Monografiya).
8. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Strategik va mintaqalararo tadqiqotlar instituti. Yangi O'zbekiston va taraqqiyot strategiyasi: ilmiy-amaliy tahlillar. – Toshkent, 2022. – 198 b. (Ilmiy to'plam).
9. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: Adolat, 2023. – 80 b. (Normativ-huquqiy hujjat).
10. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risidagi Farmoni. – Toshkent, 2022. (Normativ-huquqiy hujjat).
11. Berdiyev B. Milliy o'zlik va ma'naviy yangilanish masalalari. – Toshkent: Tafakkur, 2019. – 212 b. (Monografiya).
12. Abdurahmonov Q.X. Fuqarolik jamiyati va milliy taraqqiyot omillari. – Toshkent: Akademnashr, 2020. – 296 b. (Monografiya).